

**Розділ 1. ЖАНРИ КАМЕРНО-ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ**

<b>Теми 1–2.</b> Камерно-вокальні жанри: пісня і гімн . . . . .	6
<b>Теми 3–4.</b> Романс і його різновиди: серенада, балада . . . . .	17
<b>Теми 5–6.</b> Сучасні вокальні жанри: авторська та естрадна пісня . . . . .	29

**Розділ 2. ЖАНРИ ХОРОВОЇ МУЗИКИ**

<b>Теми 7–8.</b> Хорова духовна музика: меса, літургія, концерт, реквієм . . . . .	40
<b>Теми 9–10.</b> Хорові жанри: кантата, ораторія . . . . .	51
<b>Теми 11–12.</b> Цикли у вокально-хоровій музиці . . . . .	57
<b>Теми 13–14.</b> Музичні жанри в театрі та кіно . . . . .	63
<b>Тема 15.</b> Перевіряємо свої досягнення . . . . .	71

**Розділ 3. ЖАНРИ КАМЕРНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ МУЗИКИ**

<b>Теми 16–17.</b> Прелюдія. Елегія . . . . .	74
<b>Теми 18–19.</b> Ноктюрн. Рапсодія . . . . .	86
<b>Теми 20–21.</b> Скерцо. Етюд . . . . .	95
<b>Теми 22–23.</b> Соната. Варіації . . . . .	101
<b>Теми 24–25.</b> Рондо. Сюїта . . . . .	109

**Розділ 4. ЖАНРИ СИМФОНІЧНОЇ МУЗИКИ**

<b>Теми 26–27.</b> Симфонія. Увертюра . . . . .	116
<b>Теми 28–29.</b> Концерт. Фантазія. Симфонічна поема . . . . .	124
<b>Теми 30–31.</b> Музично-театральні жанри: балет, оперета . . . . .	131
<b>Тема 32.</b> Жанри зустрічаються . . . . .	141
<b>Тема 33.</b> Перевіряємо свої досягнення . . . . .	144
<b>Додаток 1.</b> Музичні жанри (схема) . . . . .	146
<b>Додаток 2.</b> Музичні інструменти симфонічного оркестру . . . . .	147
Словник музичних жанрів . . . . .	155
Перелік творів для співу . . . . .	156
Перелік творів для прослуховування . . . . .	157

## Вога. Прибуття

Сизувато-сірі й легкі, гнані тихим, ледве відчутним зустрічним вітром, котилися хвилі Адріатики насупроти імператорській ескадрі, що, поволі наближаючись лівим облавком до пологих пагорбів калабрійського узбережжя, пливла в бік гавані Брундизія, і тепер, коли осяяна сонцем і все ж якась ніби нежива самотність моря поступалася місцем мирним радощам людських турбот, коли води, трохи отьмарені сусідством з людським життям-буттям, заповнилися численними суднами – тими, котрі також поспішали до гавані, й тими, котрі з неї вийшли, тепер, коли рибальські човни під бурими вітрилами вже повсюди відчалили від невеличких хвилеломів біля всіх отих незліченних сіл і селищ уздовж білопінного берега й повирушали на вечорову ловлю, – морська поверхня стала майже дзеркально гладенькою; над нею розкрилася перламутрова мушля небес, спускався вечір, і часом тут навіть вчувався запах багать, так ніби його на пасовищах підхоплювали й несли сюди звуки самого життя – то удар молотка, то чийсь покрик.

Із сімох високооблавкових суден, які йшли довгою кільватерною колоною, лише перше й останнє – обоє стрункі пентери з тараном на носі – належали до військового флоту; решта п'ять, громіздкіші й на вигляд куди імпозантніші (весла в десять і дванадцять рядів) були побудовані з розкішно, гідною імператорського двору Октавіана Августа, а на середньому в цій колоні, щонайрозкішнішому (златосяйний, обшитий бронзою ніс, під поручнями – злotosяйні лев'ячі голови з кільцями в пащах, а на вантах – пістряві вимпели), під пурпуровими вітрилами врочисто й велично стояв намет Цезаря. Та на судні, яке йшло відразу за імператорським, перебував творець «Енеїди», і чоло його вже позначала печать смерті.

Змучений морською хворобою, весь у напруженні через постійну загрозу ще одного її нападу, цілий день він не важився навіть поворухнутися й так і лежав, прикутий до свого ложа, влаштованого для нього посередині судна, і відчував себе чи, правильніше сказати, своє тіло й тілесне життя своє, що його вже багато років, по суті, не міг сприймати як власне, — відчував усього себе лише як обережний, несміливий спогад про те розслаблення, що на нього наринувало враз, щойно судно ввійшло у тихіші прибережні води, й ця плінка, просякнута спокоєм і заспокійлива стома була б, мабуть, просто-таки справжнім щастям, якби, попри цілюше морське повітря, знову про себе не нагадав нестерпучий кашель, якби щовечора його не доводила до знемоги лихоманка, якби щовечора не оці страхи. Тож тепер він лежав і не вставав — він, творець «Енеїди», він, Публій Вергілій Марон, лежав із пригаслою пам'яттю, мало не соромлячись власної безпорадності, мало не гніваючись на таку долю, лежав, утупившись у перламутрову округлість небесної чаші. І нащо лишень він поступився наполяганням Августа? Нащо він полишив Атени? Тепер прощайте сподівання на те, що священно-безхмарне Гомерове небо виявить ласку і сприятиме завершенню його «Енеїди», прощайте сподівання на все те незмірно нове, що його можна було б після цього чекати, сподівання на від мистецтва далеке й від поезії вільне життя філософа й вченого у місті Платона, прощайте сподівання на те, що пощастить коли-небудь іще раз ступити на іонійську землю, ох, прощайте і сподівання на чудодійність пізнання і зцілення у пізнанні. Чом же він від усього цього відмовився? Сам? Ні! То було ніби веління невідворотних життєвих сил, тих невідворотних сил долі, що ніколи не зникають цілком, хоч іноді і ховаються в чомусь таємному, невидимому, нечутному, однак невідступні наразі, мов незбагненна загроза тих сил, від яких не втечеш нікуди, яким завжди мусиш коритися, бо це — доля. І він здався на її волю, а вона прирекла його на загибель. Чи не була це незмінна форма життя його? Хіба він жив коли-небудь інакше? Хіба перламутрова чаша небесна, й море весняне, і музика гір, і та пісня, що повнила

## КАМЕРНО-ВОКАЛЬНІ ЖАНРИ: ПІСНЯ І ГІМН

Усі музичні жанри умовно можна поділити на дві великі групи — вокальні й інструментальні. Наприклад, пісня, яку співають голосом, належить до вокальних жанрів, а танець, який грають на скрипці чи баяні, — до інструментальних. У музиці існують твори, у виконанні яких поєднуються спів і гра, вони належать до вокально-інструментальних жанрів. В опері звучать співочі голоси, отже, панує вокальна музика. У балеті можна почути інструментальну музику. Водночас вистави й опер, і балетів ми сприймаємо зі сцени музичного театру, тому ці жанри належать до музично-театральних.

Існують музичні жанри, що здатні втілювати монументальні проекти, наприклад симфонія або ораторія, тому вони досить масштабні за формою, грандіозні за змістом. Інші музичні жанри, зокрема п'єси-мініатюри та романси, композитори використовують для вираження внутрішнього світу людини, її захоплень і почуттів. Вони належать до камерної музики.

**Жанр — рід творів мистецтва, їхній розподіл за певними особливостями, що виявляються у змісті та формі.**

**Камерна музика — твори, призначені для виконання невеликим складом музикантів.**

Визначте, на яких ілюстраціях зображено виконавців вокальної музики, а на яких — інструментальної.



1



2



3

1 — Лука делла Роббіа. Канторія;  
2 — Е. Дега. Танцівниця; 3 — О. Гойденко. Оркестр

# I

Музичному мистецтву притаманна неповторна, чарівна мова звуків, інтонацій. Вона вирізняється з-поміж «мов» інших мистецтв особливою емоційною глибиною. Тому й не дивно, що в музиці впродовж тисячоліть сформувалася палітра жанрів: пісня і танець, опера і симфонія тощо. Відмінність між музичними жанрами полягає передусім у змісті та формі, й, звісно, у впливі на слухачів. Адже твори різних музичних жанрів викликають різні почуття і думки.

Прості вокальні жанри музики виникли, щойно людина навчилася спілкуватися з іншими за допомогою звуків. Багато з давніх жанрів вокальної музики живуть і нині — вони збереглися в побуті й мистецтві народів світу. До таких жанрів належить *колискова*. Сьогодні, як і тисячі років тому, її мелодії наспівують дітям перед сном.



Е. Кай. Колискова

Спробуйте виконати *вокалізом* (наспівування мелодії без слів голосними звуками, наприклад «а-а-а») будь-який мотив із заколисуючими інтонаціями.

Пісня супроводжує людину завжди — і в радості, і в смутку. В усі часи пісні із життєстверджувальними й піднесеними інтонаціями підбадьорювали захисників своєї Вітчизни, які вирушали в бій з ворогом. Піснями в мажорному ладі й запальними танцями супроводжувалися народні й сімейні свята, гуляння тощо. Сьогодні неможливо уявити народ, у музичній скарбничці якого не було б пісень, створених його предками. Адже, окрім надзвичайної мелодійності, народна пісня сповнена мудрості, у ній закладена історична пам'ять.